**Мартинов Олександр Володимирович**, аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Дніпро, Україна, https// orcid.org: 0009-0009-1755-9701

**Martynov Oleksandr Volodymyrovych**, Postgraduate Student of the Department of Public Administration and Local Self-Government, National Technical University "Dnipro Polytechnic", Dnipro, Ukraine, https// orcid.org: 0009-0009-1755-9701

# ПАРАСОЦІАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

# PARASOCIAL TIES AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL

*Анотація*

У статті досліджено феномен парасоціальності як значущий чинник формування та відтворення соціального капіталу в умовах цифрової трансформації та мережевої демократії. Визначено, що парасоціальні зв’язки, які традиційно трактувалися як односторонні емоційні відносини між аудиторією та медіаперсонами, поступово набувають соціальної та управлінської ваги, впливаючи на механізми довіри, згуртованості та мобілізації громадян. Розкрито природу парасоціальності як специфічної форми символічної взаємодії, що забезпечує відчуття особистої близькості та психологічної підтримки в умовах дефіциту безпосередніх комунікацій.

Особливу увагу приділено ролі парасоціальних зв’язків під час воєнних викликів. Показано, що інфлюєнсери, лідери думок, представники волонтерських та військових спільнот формують нові моделі емоційної солідарності та довіри, які виконують компенсаторну та інтегративну

функції. Парасоціальні фігури здатні консолідувати аудиторії, стимулювати горизонтальну самоорганізацію, посилювати участь громадян у соціальних ініціативах, краудфандингових кампаніях та громадському контролі. З'ясовано, що парасоціальні зв'язки дедалі частіше виконують роль комунікативних інституцій, забезпечуючи орієнтацію, мотивацію та підтримку у кризових ситуаціях.

У дослідженні доведено, що парасоціальність виступає важливим компонентом сучасного соціального капіталу, розширюючи його традиційні виміри та додаючи емоційно-символічний рівень. Саме у цифрових середовищах парасоціальні зв'язки сприяють розвитку мережевої демократії, зміцнюючи механізми взаємної довіри, соціального включення та комунікативної взаємодії. Наголошено, що воєнний час створює унікальні умови, у яких традиційні механізми демократії стикаються з обмеженнями щодо оперативності, безпеки та можливості широкої участі громадян. У цих умовах мережева демократія – система політичної взаємодії, що спирається на цифрові платформи, горизонтальні комунікації та децентралізовані канали мобілізації – набуває особливого значення. Вона забезпечує адаптивність, швидкість прийняття рішень та включеність громадськості навіть за умов кризових обмежень.

Зроблено висновок про необхідність подальшого вивчення парасоціальної динаміки як ресурсу публічного управління, інструмента соціальної мобілізації та чинника стійкості суспільства в умовах нестабільності.

*Ключові слова:* соціальний капітал, публічне управління, довіра, врядування, громадська участь, соціальні мережі, , солідарність, парасоціальні зв'язки.

*Abstract*

The article studies the phenomenon of parasociality as a significant factor in the formation and reproduction of social capital in the context of digital transformation and network democracy. It is determined that parasocial ties, which were traditionally interpreted as one-sided emotional relations between the audience and media personalities, gradually acquire social and managerial weight, influencing the mechanisms of trust, cohesion and mobilization of citizens. The nature of parasociality as a specific form of symbolic interaction, which provides a sense of personal closeness and psychological support in the face of a shortage of direct communications.

Particular attention is paid to the role of parasocial connections during military challenges. It is shown that influencers, opinion leaders, representatives of volunteer and military communities form new models of emotional solidarity and trust that perform compensatory and integrative functions. Parasocial figures are able to consolidate audiences, stimulate horizontal self-organization, strengthen citizen participation in social initiatives, crowdfunding campaigns and public control. It has been found that parasocial ties are increasingly playing the role of communicative institutions, providing orientation, motivation and support in crisis situations.

The study proves that parasociality acts as an important component of modern social capital, expanding its traditional dimensions and adding an emotional-symbolic level. It is in digital environments that parasocial connections contribute to the development of network democracy, strengthening mechanisms of mutual trust, social inclusion and communicative interaction. It was emphasized that wartime creates unique conditions in which traditional mechanisms of democracy face limitations in terms of efficiency, security and the possibility of broad participation of citizens. Under these conditions, network democracy – a system of political interaction based on digital platforms, horizontal

communications and decentralized mobilization channels – acquires special importance. It ensures adaptability, speed of decision-making and public involvement even under crisis restrictions.

It is concluded that there is a need for further study of parasocial dynamics as a resource of public administration, an instrument of social mobilization and a factor of stability of society in conditions of instability.

*Keywords:* social capital, public administration, trust, governance, public participation, social networks, , solidarity, parasocial connections.

*Постановка проблеми.* «Парасоціальний» став словом 2025 року за версією Кембридзького словника. У сучасному інформаційному суспільстві парасоціальні зв’язки – односторонні відносини, які виникають між індивідом та медійними персонами, інфлюенсерами чи публічними лідерами думок – дедалі більше впливають на формування моделей поведінки, рівень довіри та структуру соціальних взаємодій. Ці зв’язки вже давно перестали бути маргінальним явищем медіапростору: вони активно визначають способи комунікації, беруть участь у конструюванні ідентичностей та впливають на механізми соціальної мобілізації. Попри це, їхня роль у відтворенні та розвитку соціального капіталу досліджена недостатньо, особливо в умовах цифровізації та домінування соціальних мереж як основних каналів міжособистісної комунікації.

Проблема полягає в тому, що традиційні підходи до трактування соціального капіталу ґрунтуються на реальних, взаємних, довготривалих соціальних зв’язках, тоді як парасоціальні відносини не передбачають прямої взаємності та формуються у віртуальному середовищі. Це ставить під сумнів можливість їхнього включення до структури соціального капіталу або потребує переосмислення його теоретичних параметрів. Невизначеним залишається питання: яким чином парасоціальні зв’язки можуть генерувати

довіру, згуртованість та соціальні норми, що є базовими складниками соціального капіталу, і наскільки стійкими та ефективними є ці механізми?

Також актуальною є потреба з'ясувати, чи здатні парасоціальні зв'язки виконувати функції соціальних мостів та зв'язків між різними групами населення, чи вони, навпаки, формують квазісоціальні «бульбашки», які лише імітують реальну соціальну інтеграцію. Бракує емпіричних і теоретичних досліджень, які б показували, чи сприяють такі зв'язки розширенню соціальних мереж, посиленню горизонтальної комунікації та зростанню соціальної довіри.

Отже, постає потреба комплексного аналізу парасоціальних зв'язків як нового типу соціальних відносин, визначення їхнього потенціалу у формуванні та розвитку соціального капіталу, а також осмислення ризиків і обмежень, пов'язаних із цифровими формами соціальності.

*Ступінь наукової розробки проблеми.* Проблематика розвитку соціального капіталу має значний рівень наукової опрацьованості, однак зберігає низку дискусійних аспектів, пов'язаних із трансформацією соціальних відносин у цифрову епоху. Поняття соціального капіталу стало інтенсивно розроблятися з другої половини XX ст., передусім у працях П. Бурдьє [1], який трактував його як ресурс мережевих зв'язків і взаємної підтримки, та Дж. Коулмена [2], котрий акцентував на його функціональності в контексті соціальних норм і довіри. Важливий внесок у популяризацію концепту зробив Р. Патнем [3], який показав роль соціального капіталу у розвитку громадянського суспільства, політичної активності та якості демократичного урядування.

Подальші дослідження розширили інтерпретацію соціального капіталу, запропонувавши відмінності між зв'язувальним (bonding), мостовим (bridging) та сполучним (linking) соціальним капіталом, які вивчали М. Вулкок, Д. Нарей та інші. У сфері публічного управління та регіонального

розвитку значної уваги набула проблема впливу соціального капіталу на економічне зростання, інституційну спроможність, інноваційність та сталість розвитку територій. Ці питання досліджували Ф. Фокус, Е. Остром, Ф. Фукуяма, які підкреслювали фундаментальну роль довіри й кооперації в ефективній роботі інституцій.

У сучасних дослідженнях все більше уваги приділяється цифровим формам соціального капіталу, онлайн-мережам, впливу соціальних медіа та віртуальних комунікацій на формування довіри, взаємодії та громадянської активності. Дослідники, такі як Н. Еллінсон, К. Хемптон, С. Вільямс, аналізують потенціал цифрових платформ для розширення або, навпаки, звуження соціальних зв'язків. Водночас проблема парасоціальних зв'язків та їхнього внеску в розвиток соціального капіталу залишається недостатньо вивченою, що формує наукову прогалину.

Незважаючи на значний обсяг літератури, у науковому дискурсі бракує системного аналізу впливу сучасних медіатизованих форм соціальної взаємодії на якість соціального капіталу, механізми його відтворення та трансформації. Потребує уточнення методологія вимірювання соціального капіталу в умовах цифровізації та зростання символічних і парасоціальних форм соціальності. У цьому контексті особливо актуальними є дослідження, що інтегрують класичні концепти з новітніми комунікаційними практиками та медіатизованими соціальними зв'язками.

*Мета дослідження* – дослідити вплив парасоціальних зв'язків на розвиток соціального капіталу.

*Виклад основного матеріалу.* Парасоціальність – це особливий тип соціальної взаємодії, що виникає між індивідом і медійною персоною, інфлюенсером, вигаданим персонажем або публічною фігурою, яка є присутньою в інформаційному просторі, але не бере участі у взаємодії безпосередньо. На відміну від класичних соціальних контактів,

парасоціальна взаємодія характеризується односторонністю: людина відчуває наближеність, знайомість, емоційну зв'язність із медійним актором, тоді як останній не має реального уявлення про існування конкретного індивіда.

Парасоціальність зародилася як поняття в дослідженнях масової комунікації (Гортон і Волнер, 1956) [4] для опису особливого типу «ілюзії соціальної взаємності», яка формується під час споживання медійного контенту. Сьогодні це поняття охоплює ширші процеси, що включають емоційне залучення, довіру, відчуття дружби або близькості до публічних фігур, які існують лише у віртуальному або медійному світі.

Парасоціальні зв'язки – це стійкі, психологічно значущі, але односторонні відносини між індивідом та медійною фігурою. Такі зв'язки формуються завдяки регулярному споживанню контенту, що створює враження близькості, знайомства і навіть взаємної підтримки. У межах таких відносин індивід приписує медійній персони певні риси, очікування та норми поведінки, ніби вона є частиною його реального соціального оточення.

Парасоціальні зв'язки можуть мати різні форми та рівні інтенсивності – від поверхневого відчуття симпатії до глибокої емоційної прив'язаності, що впливає на установки, поведінкові рішення та навіть структуру соціальної ідентичності. У цифрову епоху вони стали частиною механізмів соціалізації: інфлюенсери, блогери, медійні експерти та лідери думок відіграють роль «віртуальних референтних груп», які можуть формувати довіру, сприяти соціальній координації та мобілізації.

Парасоціальні зв'язки важливі тим, що вони здатні виконувати функції, характерні для реальних соціальних відносин: бути джерелом символічної підтримки, формувати моральні орієнтири, стимулювати наслідування та зміцнювати відчуття включеності в спільноту. Однак, на відміну від

реальних зв'язків, вони не передбачають взаємності, що робить їх крихкими, залежними від медійного контенту та сприйняття аудиторії [4].

Таблиця

Порівняльна характеристика парасоціальних і соціальних зв'язків

| Критерій | Соціальні зв'язки | Парасоціальні зв'язки |
|---|---|---|
| Характер взаємодії | Двосторонні, взаємні, обидві сторони беруть участь у комунікації. | Односторонні: ініціатива і взаємність існують лише з боку аудиторії. |
| Ступінь реальності | Ґрунтуються на реальних контактах, спільних діях, безпосередньому досвіді. | Формуються через медіаспоживання та цифровий контент без фізичної чи соціальної взаємодії. |
| Емоційна залученість | Реалістично співмірна з інтенсивністю стосунків, формується поступово. | Часто висока через ефект присутності, персоналізований контент та ілюзію близькості. |
| Взаємність | Взаємна довіра, очікування та відповідальність сторін. | Взаємність ілюзорна: об'єкт зв'язку не знає про існування конкретної людини. |
| Функції | Соціальна підтримка, обмін ресурсами, колективна дія, спільне розв'язання проблем. | Символічна підтримка, емоційне полегшення, наслідування, формування норм і поведінкових моделей. |
| Стійкість | Залежить від якості комунікації, досвіду взаємодії та спільних інтересів. | Залежить від присутності медійної фігури, регулярності контенту, алгоритмів соцмереж. |
| Зв'язок із соціальним капіталом | Є базою для формування класичного соціального капіталу (довіра, норми, мережі). | Може частково генерувати довіру та згуртованість, але без реальних мережевих відносин. |
| Ризики | Конфлікти, емоційне виснаження, залежність від групи. | Розчарування, емоційна залежність, маніпуляції, підміна реальних соціальних зв'язків. |
| Механізм формування | Соціалізація, спільна діяльність, спільний простір, регулярна взаємодія. | Споживання медійного контенту, персоналізація комунікації, медіатизація повсякденності. |
| Ступінь впливу на поведінку | Висока, але врівноважена соціальними нормами та двостороннім контролем. | Часто прихована й одностороння, може бути сильнішою через ефект ідентифікації. |

Парасоціальні зв'язки імітують соціальні, але не мають ключової ознаки – взаємності та можуть виконувати частину функцій реальних зв'язків, проте не замінюють повноцінних соціальних відносин [1]. У

контексті соціального капіталу парасоціальні зв'язки створюють символічний капітал довіри, але не формують традиційних мереж взаємодії. У цифрову епоху їх значення зростає, що потребує переосмислення механізмів формування соціального капіталу.

Розвиток цифрових комунікацій та домінування медіаплатформ створюють нові формати соціальної взаємодії, що докорінно змінюють механізми формування та відтворення соціального капіталу. Одним із ключових феноменів сучасної комунікаційної динаміки виступає парасоціальність – специфічний тип одностороннього, емоційно забарвленого зв'язку між індивідом та медіаперсонажем, інфлюенсером чи цифровим лідером думок. Поступово парасоціальні зв'язки перетворюються з психологічного явища на структурний елемент мережевих спільнот, визначаючи моделі довіри, кооперації та мобілізації.

Парасоціальність формує нову логіку соціальної взаємодії, у якій емоційна близькість, відчуття присутності та персоналізоване сприйняття інформації починають відігравати роль інституцій довіри [2]. На відміну від традиційних соціальних зв'язків, що потребують тривалого досвіду співвзаємодії, парасоціальні зв'язки виникають швидко та ґрунтуються на ефекті «вбудованої інтимності», що створюється через наративні практики, персональні історії, щоденну медіакомунікацію та відкритість цифрових суб'єктів.

У воєнний час значення парасоціальності істотно зростає, оскільки потреба в соціальній підтримці, психологічній стабілізації та колективній мобілізації посилюється. Парасоціальні фігури – військові лідери, волонтери, громадські діячі, локальні та глобальні інфлюєнсери – стають носіями легітимності та авторитету. Вони здатні консолідувати розпорошені спільноти, формувати відчуття причетності та підтримувати нормативні моделі поведінки, що сприяє зростанню інтегративного та емоційного

соціального капіталу. В Україні наразі діє значна кількість блогерів та інфлюєнсерів, які в умовах жахливих обстрілів, відключення електроенергії, політичної турбулентності, інформаційних атак росії створюють середовище групової емоційної підтримки та моралбьної солідарності. Варто згадати відомі «Стріми з під ракет» Михайла Шейтельмана з Києва, які проходять під гаслом «Будемо боятися разом». Це дійсно допомагає тисячам людей.

На наш погляд, в умовах прояву слабкості ліберальної демократії потрібний апгрейд демократичної моделі політичного режиму. В Україні на наших очах ставороюється така модель – мережевої демократії. У межах мережевої демократії парасоціальні зв'язки виконують функцію медіатора між індивідом і публічною сферою: вони підсилюють інформаційну залученість; стимулюють горизонтальну самоорганізацію; сприяють розвитку практик мікроколективної солідарності; посилюють спроможність громадян до участі у волонтерських ініціативах, краудфандингу, цифрових кампаніях та громадському контролі.

Таким чином, парасоціальність не є лише емоційним чи медійним феноменом – вона стає функціональною ланкою соціального капіталу, трансформуючи уявлення про механізми довіри, згуртованості та соціальної взаємодії в умовах кризи. Її вплив виявляється у формуванні нових форм комунікативної солідарності, які компенсують дефіцит фізичної взаємодії, підвищують здатність суспільства до адаптації та забезпечують стійкість соціальних структур у періоди нестабільності [3].

Воєнний час створює унікальні умови, у яких традиційні механізми демократії стикаються з обмеженнями щодо оперативності, безпеки та можливості широкої участі громадян. У цих умовах мережева демократія – система політичної взаємодії, що спирається на цифрові платформи, горизонтальні комунікації та децентралізовані канали мобілізації – набуває

особливого значення. Вона забезпечує адаптивність, швидкість прийняття рішень та включеність громадськості навіть за умов кризових обмежень.

По-перше, мережева демократія дозволяє зберегти елементи громадянської участі під час війни завдяки цифровим інструментам, які забезпечують зворотний зв'язок між громадянами і владою. Електронні петиції, онлайн-консультації, цифрові інструменти моніторингу та краудсорсингові платформи стають способами підтримки демократичності управління в умовах, коли фізична участь є неможливою або небезпечною.

По-друге, під час війни зростає значення горизонтальних мереж – волонтерських, експертних, професійних спільнот, які здатні швидко мобілізовувати ресурси та поширювати інформацію. На відміну від централізованих структур, мережеві ініціативи є гнучкими, саморегульованими та здатними до миттєвої реакції на загрози. Саме вони часто стають «демократичними сенсорами», що фіксують потреби суспільства і передають їх у публічний простір.

По-третє, мережеві форми демократії посилюють прозорість влади під час війни. Використання відкритих даних, інтерактивних карт потреб, звітності у реальному часі та цифрових інструментів контролю дозволяє зменшити ризики корупції та зберегти мінімальні стандарти доброчесності. Воєнний час, попри свою екстремальність, не скасовує потребу у демократичному контролі – навпаки, робить його критично важливим.

По-четверте, мережеві комунікації стають засобом інформаційної стійкості. Громадяни, об'єднані в цифрові спільноти, здатні оперативно реагувати на дезінформацію, поширювати перевірені дані та підтримувати інформаційну безпеку держави. У цьому сенсі мережева демократія виступає не просто механізмом участі, а й інструментом колективної оборони.

Зрештою, розвиток мережевої демократії у воєнний час – це не лише адаптація до кризи, а й стратегічне інвестування у післявоєнну відбудову.

Вона формує активне громадянство, розвиває довіру між владою і суспільством, створює нову політичну культуру співучасті й відповідальності. У перспективі це сприяє модернізації державного управління, посиленню соціальної згуртованості та закладанню основ для стійкої, інноваційної, демократичної системи.

*Загальні висновки та перспективи подальших досліджень.* Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що парасоціальні зв'язки виступають важливим чинником трансформації сучасних моделей соціальної взаємодії та формування соціального капіталу в умовах цифровізації та мережевої демократії. Парасоціальність, яка тривалий час розглядалася переважно як психологічне явище, нині набуває соціологічного та управлінського виміру, оскільки визначає характер довіри, згуртованості та мобілізації в цифрових спільнотах.

В умовах воєнного часу роль парасоціальних зв'язків істотно зростає, адже вони компенсують дефіцит офлайн-комунікації, підтримують відчуття соціальної присутності та стабільності, сприяють формуванню емоційної підтримки та колективної солідарності. Парасоціальні фігури стають суб'єктами легітимації, що забезпечують інформаційну орієнтацію громадян, мотивують до участі в соціальних ініціативах та зміцнюють горизонтальні мережі взаємодії.

Мережеві демократичні процеси демонструють, що парасоціальні зв'язки здатні підсилювати комунікативний та інтегративний потенціал суспільства. Вони сприяють розвитку цифрової участі, формуванню нових практик солідарності та забезпечують ефективну взаємодію між індивідом і публічним простором. Унаслідок цього парасоціальність стає не лише інструментом інформаційного впливу, а й структурним компонентом соціального капіталу, який впливає на стійкість соціальних систем і підвищує адаптивні можливості суспільства.

Таким чином, парасоціальні зв'язки варто розглядати як ключовий механізм формування та підтримання соціального капіталу в цифрову епоху, особливо в умовах кризових і воєнних викликів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення аналітичних моделей взаємозв'язку між парасоціальністю та соціальною довірою, уточнення механізмів впливу медіаперсон на колективну поведінку, а також визначення можливостей використання парасоціальних практик у публічному управлінні та громадській комунікації.

*Список використаної літератури*

1. Bourdieu P. The Forms of Capital. In: Richardson J. (ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. 1986. P. 241–258. URL: https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm.(in English)

2. Coleman J. Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology. 1988. Vol. 94. P. 95–120. (in English)

3. Putnam R. D. The Decline of Civil Society: How come? So What? The 1996 John L. Manion Lecture. 1996. P. 1–28. URL: http://wh.agh.edu.pl/other/materialy/672_2014_04_23_13_04_24_Spcial_capital2 pdf. (in English)

4. Horton, D. and Wohl, R. (1956). Mass Communication and Para-Social Interaction: Observation on Intimacy at a Distance, Psychiatry, 19, pp. 215–229. (in English)

*References*

1. Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital, J. Richardson (Ed.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, pp. 241-258.

https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm

2. Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, American Journal of Sociology, Vol. 94, pp. 95-120

3. Putnam, R.D. (1996). The Decline of Civil Society: How come? So What? The 1996 John L Manion Lecture, pp. 1-28. http://wh.agh.edu.pl/other/materialy/672_2014_04_23_13_04_24_Spcial_capital 2.pdf

4. Horton, D. and Wohl, R. (1956). Mass Communication and Para-Social Interaction: Observation on Intimacy at a Distance, Psychiatry, 19, pp. 215–229.